

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ
з дисципліни
“ПРАВОВІ СИСТЕМИ СУЧАСНОСТІ”
(для бакалаврів)**

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2009

Підготовлено доцентом кафедри історії та теорії держави і права
С. Д. Владиченко

Затверджено на засіданні кафедри історії та теорії держави і права
(протокол № 7 від 04.02.08)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Владиченко С. Д. Методичні матеріали щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни “Правові системи сучасності”. — К.: «Вид. дім «Персонал», 2009. — 26 с.

Методичні матеріали містять пояснювальну записку, тематичний план дисципліни “Правові системи сучасності”, теми самостійної роботи студентів, список літератури.

- © Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2009
- © ДП «Видавничий дім «Персонал», 2009

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Самостійна робота студентів є складовою навчального процесу, основним засобом опанування навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять.

Мета самостійної роботи студентів з дисципліни “Правові системи сучасності” — сприяти засвоєнню в повному обсязі навчальної програми та формуванню самостійності як особистісної риси та важливої професійної якості, сутність якої полягає в умінні систематизувати, планувати та контролювати власну діяльність.

Завдання самостійної роботи студентів з дисципліни “Правові системи сучасності” полягає у засвоєнні відповідних знань, закріпленні та систематизації, а також їх застосуванні при виконанні практичних завдань. Самостійна робота забезпечує підготовку студентів до поточних аудиторних занять.

Зміст самостійної роботи студентів з дисципліни “Правові системи сучасності” визначається навчальною програмою дисципліни, а також цими методичними матеріалами.

У межах цього курсу розглядається комплекс питань, що стосуються походження й розвитку форм існування, особливостей функціонування таких правових сімей, як романо-германська (континентальна) і англо-саксонська (англо-американська), а також правових систем релігійного і традиційного типів.

Курс присвячений порівняльному аналізу основних типів правових систем як особливих культурних утворень, в яких концентруються духовні, економічні, соціальні й політичні аспекти буття сучасної цивілізації.

Виявлення спільних та відмінних рис у правопорядках різних держав світового співтовариства дозволяє отримати найбільш повне уявлення про “правову географію” сучасного світу, виявити джерела та тенденції розвитку правових явищ.

Вивчення курсу сприяє формуванню в студентів навичок критичного мислення, розвитку правової ерудиції і здатності орієнтуватися в сучасній політико-правовій реальності. Особливої уваги надається вивченню романо-германської (на прикладі Франції та Німеччини) і англо-саксонської (на прикладі Англії та США) правової традиції.

Основними формами самостійної роботи студентів з дисципліни “Правові системи сучасності” є:

- 1) опрацювання прослуханого лекційного матеріалу, обов'язкових та додаткових літературних джерел;

- 2) виконання домашніх завдань;
- 3) вивчення окремих тем або питань, передбачених для самостійного опрацювання;
- 4) підготовка до різних форм поточного контролю;
- 5) пошук та огляд літературних джерел за заданою проблематикою;
- 6) написання реферату за заданою проблематикою;
- 7) аналіз наукових публікацій.

У процесі самостійної підготовки до практичних занять студенти повинні опрацювати прослуханий лекційний матеріал, навчальну літературу, відповідні першоджерела, всебічно розглянути зміст питань, що виносяться на заняття. Перевірку засвоєння знань студенти здійснюють за допомогою питань для самоконтролю, які охоплюють основні положення, що підлягають самостійному засвоєнню студентами відповідно до кожної, передбаченої для самостійного вивчення теми дисципліни “Правові системи сучасності”.

Виконання домашнього завдання з дисципліни “Правові системи сучасності” має на меті закріплення та поглиблення теоретичних знань та вмінь студента з навчального матеріалу, винесеного на самостійне опрацювання.

Практичні завдання, передбачені для кожної теми, включають у себе підготовку до тематичних колоквиумів, а також написання рефератів та доповідей за заданими питаннями.

Окрему увагу слід приділити засвоєнню рекомендованої основної та додаткової літератури за кожною темою, що передбачає самостійне вивчення.

Одним із важливих засобів у засвоєнні знань є написання рефератів. Написання реферату необхідно починати з власного, добре продуманого вступу. У вступі визначається мета дослідження, з максимально можливою точністю встановлюються межі теми, яку треба розглянути, визначаються методи її дослідження. Він служить перехідним містком до основного дослідження, де має бути відображене практичне і теоретичне значення теми.

В основній частині роботи викладається власне зміст досліджуваної проблеми. Робота завершується висновками.

Критерії оцінювання самостійної роботи студентів:

- оцінка “відмінно” – студент повно і всебічно розкриває питання теми, що винесені на самостійне опрацювання, вільно оперує поняттями і термінологією, демонструє глибокі знання джерел, має

власну точку зору щодо відповідної теми і може аргументовано її доводити;

- оцінка “добре” — загалом рівень знань студентів відповідає викладеному вище, але є деякі упущення при виконанні завдань, винесених на самостійне опрацювання, обґрунтування неточні, не підтверджуються достатньо обґрунтованими доказами;
- оцінка “задовільно” — студент розкрив питання, винесені на самостійне опрацювання, в загальних рисах, розуміє їх сутність, намагається робити висновки, але при цьому допускає грубі помилки, матеріал викладає нелогічно і несамостійно;
- оцінка “незадовільно” — студент не в змозі дати відповідь на поставлене питання або відповідь неправильна, студент не розуміє суті питання, не може зробити висновки.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“ПРАВОВІ СИСТЕМИ СУЧАСНОСТІ”

№ пор.	Назва змістового модуля, теми
1 2	Змістовий модуль I. Понятійний апарат навчальної дисципліни “Правові системи сучасності” Правова система: поняття і структура Класифікація правових систем сучасності
3 4 5 6 7 8 9 10	Змістовий модуль II. Джерела права в основних правових системах сучасності Значення правового звичаю в основних правових системах Роль судової практики в романо-германському англосаксонському та мусульманському праві Закон як джерело права в основних правових системах Правова доктрина в романо-германському, англосаксонському та мусульманському праві Правові системи, наближені до романо-германської (континентальної) правової сім’ї Релігійні правові системи Традиційні правові системи Типологічні особливості правової системи України
Разом годин:	81

Форми контролю:

- усне опитування;
- контрольні роботи;
- перевірка конспектів;
- перевірка завдань для самостійної роботи;
- колоквиум;
- обговорення рефератів.

ТЕМИ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Змістовий модуль I. Понятійний апарат навчальної дисципліни “Правові системи сучасності”

Тема 1. Правова система: поняття і структура

Основні категорії та поняття: право; правова система; структура правової системи; статичні елементи структури правової системи: система права; система законодавства; правова культура; юридичні установи; принципи права; динамічні елементи структури правової системи: правотворчість; правореалізація; юридична практика; правові відносини; функції правової системи: інтегративна функція, регулятивна функція, комунікативна функція, охоронна функція; джерела права; форми (джерела) права; звичай; правовий звичай; судова практика; судовий прецедент; правова доктрина; нормативно-правовий акт; закон; делеговане законодавство; нормативно-правовий договір.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення поняття “правова система”. Визначте основні риси правової системи.
2. Які ви знаєте основні елементи структури правової системи?
3. У чому полягає суть поняття джерела права, взаємозалежність з поняттям форми права?
4. Які функції правової системи вам відомі? Охарактеризуйте їх.

Практичні завдання

1. Підготувати реферат на тему: “Співвідношення понять “система права” та “правова система”.
2. Підготувати доповідь на тему: “Джерела (форми) права: поняття та класифікація”.

3. Написати есе на тему: “Право як унікальне надбання західної цивілізації”.

4. Виконати тестове завдання.

1. *Визначити, яке з наведених визначень найбільш повно розкриває це поняття:*

- а) правова система — це цілісний комплекс взаємопов’язаних правових явищ — юридичних засобів, що призначені для регулювання суспільних відносин;
- б) правова система — це сукупність національних правових систем, які об’єднує спільність походження джерел права, основних правових понять, методів та способів розвитку;
- в) правова система — це цілісний комплекс взаємопов’язаних правових явищ — юридичних засобів, що призначені для регулювання суспільних відносин, а також юридичних явищ, які виникають внаслідок такого регулювання.

2. *До статичних елементів структури правової системи належать:*

- а) система права;
- б) система законодавства;
- в) юридична практика;
- г) юридичні установи;
- д) принципи права.

3. *До динамічних елементів структури правової системи належать:*

- а) правотворчість;
- б) правореалізація;
- в) юридична практика;
- г) правові відносини;
- д) юридичні установи.

4. *Функціями правової системи є:*

- а) інтегративна;
- б) охоронна;
- в) комунікативна;
- г) регулятивна;
- д) реєстраційна.

Література [2; 3; 18; 22; 24; 45; 48; 53; 59–61; 63–66; 70; 71; 74; 83; 86–89; 100; 102; 103; 106; 110]

Форма контролю: усне опитування, перевірка конспектів, обговорення рефератів.

Тема 2. Класифікація правових систем сучасності

Основні категорії та поняття: критерії класифікації правових систем: роль правових джерел, концепція “західного права”, технічний та ідеологічний критерії, “правовий стиль”, тип праворозуміння, первинність створення оригінальних правових рішень, поширеність та впливовість у світі; правова сім'я; романо-германська правова сім'я; англосаксонська правова сім'я; традиційні правові системи; релігійні правові системи; світські правові системи: домінуючі, ті, що наближені до них; зближення національних правових систем; уніфікація національних правових систем; модельні нормативно-правові акти.

Питання для самоконтролю

1. Чим обумовлена необхідність і важливість класифікації правових систем?
2. Які основні підходи до класифікації правових систем сучасності вам відомі? У чому полягає їх суть?
3. Чому класифікація національних правових систем має відносний характер?
4. Дайте визначення правової сім'ї.
5. Які основні правові сім'ї сучасності вам відомі?
6. Дайте загальну характеристику романо-германської правової сім'ї.
7. Розкрийте особливості сім'ї англосаксонського (сім'ї загального) права.
8. Які етапи розвитку романо-германської правової сім'ї вам відомі? Охарактеризуйте їх.
9. У чому полягає роль університетів у розвитку романо-германського права?
10. Поділ романо-германського права на публічне та приватне.
11. Право романське та германське: спільні та відмінні риси.

Практичні завдання

1. Підготувати реферат на тему: “Основні підходи до класифікації правових систем”.
2. Підготувати доповідь на тему: “Критерії класифікації правових систем сучасності”.

3. Законспектувати питання:

- Особливості класифікації правових систем сучасності за Рене Давидом.
- Класифікація правових систем за К. Цвайгертом та Г. Кьотцом.
- Романо-германська правова сім'я та римське право.

4. Написати есе на тему: “Західна традиція праворозуміння”.

5. Підготувати реферат на тему: “Зближення та уніфікація національних правових систем”.

6. Виконати тестове завдання.

1. За своїми цілями і масштабами уніфікація національних правових систем:

- а) охоплює сусідні держави;
- б) здійснюється в рамках міждержавних об'єднань;
- в) може бути процесуальною;
- г) може бути універсальною уніфікацією, яка поширюється на всі чи більшість держав світового співтовариства.

2. За своїм предметом уніфікація національних правових систем є:

- а) матеріальною;
- б) процесуальною;
- в) процедурною.

7. Підготуватися до колоквіуму:

1. Правова система: поняття, риси.
2. Структура правової системи та її елементи.
3. Функції правової системи.
4. Джерела (форми) права: поняття, класифікація.
5. Підходи до класифікації правових систем.
6. Класифікація за Р. Давидом.
7. Класифікація правових систем за К. Цвайгертом та Г. Кьотцом.
8. Західна традиція праворозуміння.
9. Зближення та уніфікація національних правових систем.
10. Правова сім'я: поняття і види.
11. Романо-германська правова сім'я, її сутність та особливості.
12. Етапи розвитку романо-германської правової сім'ї.

13. Роль університетів у розвитку романо-германського права.
14. Романо-германська правова сім'я та римське право.
15. Поділ романо-германського права на публічне та приватне.
16. Право романське та германське: спільні та відмінні риси.
17. Вплив романо-германського права на розвиток права у світі.
18. Особливості становлення та розвитку англосаксонського права.

Література [2; 3; 18; 22; 24; 45; 48; 53; 59–61; 63–66; 70
71; 74; 83; 86–89; 100; 102; 103; 106; 110]

Форма контролю: перевірка завдань для самостійної роботи, обговорення рефератів, колоквиум.

Змістовий модуль II. Джерела права в основних правових системах сучасності

Тема 3. Значення правового звичаю в основних правових системах

Основні категорії та поняття: звичай; легітимація звичаю; правовий звичай; правове переконання; соціологічна концепція; позитивістська теорія; компіляція; кодифікація; звичаї, що виступають на додаток до закону; звичаї, що діють замість закону; звичаї, що діють всупереч закону.

Питання для самоконтролю

1. Відмінні риси правового звичаю від простого звичаю.
2. Соціологічна та позитивістська концепції щодо ролі правового звичаю в романо-германській правовій сім'ї.
3. Які вам відомі шляхи визнання (легітимації) звичаю державою?
4. Які вам відомі різновиди звичаїв за Р. Давидом?
5. Які ознаки правового звичаю за Дж. Блекстоуном вам відомі?
6. Яке місце посідає правовий звичай серед джерел мусульманського права?

Практичні завдання

1. Підготувати реферат на тему: "Роль правового звичаю в романо-германській правовій сім'ї".

2. Підготувати доповідь на тему: “Роль правового звичаю в англосаксонській правовій сім’ї”.

3. Законспектувати питання:

- Значення правового звичаю в мусульманському праві.

Література [4; 6; 8; 16; 22; 48; 49; 51; 63; 68; 84; 85; 96]

Форма контролю: обговорення рефератів, усне опитування, перевірка конспектів.

Тема 4. Роль судової практики в романо-германському, англосаксонському та мусульманському праві

Основні категорії та поняття: судова практика; правотворча діяльність судів; судовий прецедент; види судових прецедентів: обов’язкові та необов’язкові; структура судового прецеденту; принцип обов’язкового дотримання прецедентів; інститут перегляду (скасування) прецеденту.

Питання для самоконтролю

1. Сутність французької доктрини щодо ролі судової практики.
2. Сутність німецьких правових традицій щодо ролі судової практики.
3. Правотворча роль судової практики в Іспанії.
4. Роль судового прецеденту як джерела права в Швейцарії.
5. Сучасний варіант доктрини обов’язкового судового прецеденту.
6. Вплив діяльності суддів на процес становлення і розвитку мусульманського права.

Практичні завдання

1. Підготувати реферат на тему: “Судова практика в романо-германській правовій сім’ї”.

2. Підготувати доповідь на тему: “Вирішальна роль прецеденту у створенні та функціонуванні права в Англії”.

3. Законспектувати питання:

- Переваги та недоліки прецеденту.

Література [7; 9–11; 13; 14; 22; 33; 39; 49; 62; 63; 67; 79; 80; 84; 104]

Форма контролю: реферат, перевірка конспектів, усне опитування.

Тема 5. Закон як джерело права в основних правових системах

Основні категорії та поняття: нормативно-правові акти; критерії класифікації нормативно-правових актів; закон; конституція; конституційні закони; органічні закони; підзаконні нормативно-правові акти; система законодавства; кодифікація; види статутів парламенту; делеговане законодавство; переваги делегованого законодавства; недоліки делегованого законодавства.

Питання для самоконтролю

1. Які основні риси (ознаки) закону вам відомі?
2. Кодифікація в романо-германському праві.
3. Роль делегованого законодавства в англосаксонському праві.
4. Яким чином проявляється взаємодія закону і прецеденту в правових системах Великобританії і США?
5. Особливості конституції Великобританії.
6. Конституція США: загальна характеристика.
7. Роль законодавства у правовій системі США.
8. Кодифікація і зростання ролі законодавства в мусульманському праві.

Практичні завдання

1. Підготувати реферат на тему: “Роль закону в романо-германській правовій сім’ї”.
2. Підготувати доповідь на тему: “Роль конституції та конституційних законів у формуванні романо-германського права”.
3. Підготувати реферат на тему: “Закон як джерело права в англосаксонській сім’ї”.
4. Підготувати доповідь на тему: “Місце і роль законів у системі джерел англосаксонського (англо-американського) права”.
5. Законспектувати питання:
  - Принцип верховенства парламенту в праві Великобританії.
  - Особливості розвитку загального права в США.
  - Загальне право та право справедливості в англосаксонському (англо-американському) праві.
  - Роль законодавства у правовій системі США.
  - Виникнення конституційного контролю в США.
  - Вплив англосаксонського (загального) права на розвиток права у світі.

- Європейські правові традиції: спільні риси англосаксонської та романо-германської правових сімей.
- Західна і східна традиції європейського права.
- Система нормативно-правових актів у романо-германському праві.
- Вплив романо-германського права на розвиток права у світі.

Література [6–8; 10; 12; 14; 22; 33; 35–37; 40; 44; 46; 48; 50; 63; 67; 78; 84; 91; 102]

Форма контролю: обговорення рефератів, перевірка завдань для самостійної роботи, усне опитування.

Тема 6. Правова доктрина в романо-германському, англосаксонському та мусульманському праві

Основні категорії та поняття: правова доктрина; рецепція римського права; вплив доктрини на законотворчість; вплив доктрини на правозастосування; загальне право; право справедливості; види правових доктрин в англосаксонському праві.

Питання для самоконтролю

1. Визначте місце правової доктрини в системі джерел романо-германського права.
2. Вплив доктрини на законотворчість та правозастосування.
3. Значення доктрини в англосаксонській правовій сім'ї.
4. Роль правової доктрини в мусульманському праві.

Практичні завдання

1. Підготувати реферат на тему: “Роль глосаторів та коментаторів у рецепції римського права”.
2. Підготувати доповідь на тему: “Праці визначних вчених-правознавців у розвитку загального права”.
3. Законспектувати питання:
  - Роль правової доктрини в мусульманському праві.
  - Види правових доктрин в англосаксонському праві.
4. Підготуватися до колоквіуму:
  1. Джерела романо-германського права.
  2. Роль правового звичаю в романо-германській правовій сім'ї.

3. Значення судової практики в романо-германському праві.
4. Правова доктрина в романо-германській правовій сім'ї.
5. Закон у системі джерел романо-германського права.
6. Система нормативно-правових актів у романо-германському праві.
7. Джерела англосаксонського права.
8. Роль правового звичаю в англосаксонській правовій сім'ї.
9. Судовий прецедент як основне джерело англосаксонського (англо-американського права).
10. Місце і роль законів у системі джерел англосаксонського (англо-американського) права.
11. Делеговане законодавство в англосаксонському праві.
12. Значення правової доктрини в англосаксонському (англо-американському) праві.
13. Особливості розвитку загального права в США.
14. Загальне право та право справедливості в англосаксонському (англо-американському) праві.
15. Роль законодавства у правовій системі США.
16. Вплив англосаксонського (загального) права на розвиток права у світі.
17. Європейські правові традиції: спільні риси англосаксонської та романо-германської правових сімей.
18. Західна і східна традиції європейського права.
19. Історія виникнення та основні риси мусульманського права.
20. Коран, суна, іджма, кійас — “чотири корені” мусульманського права.
21. Джерела мусульманського права.
22. Значення правового звичаю в мусульманському праві.
23. Роль правової доктрини в мусульманському праві.
24. Вплив діяльності суддів на процес становлення і розвитку мусульманського права.
25. Кодифікація і зростання ролі законодавства в мусульманському праві.
26. Взаємодія мусульманського релігійного та сучасного світського права.
27. Вплив загальносвітових тенденцій правового розвитку на мусульманське право.

Література [10; 22; 48; 49; 51; 63; 67; 84; 95–97; 103]

Форма контролю: обговорення рефератів, перевірка завдань для самостійної роботи, колоквиум.

Тема 7. Правові системи, наближені до романо-германської (континентальної) правової сім'ї

Основні категорії та поняття: правові системи, що наближені до романо-германської правової сім'ї; скандинавське право; система джерел скандинавського права; датський та шведський напрями у розвитку скандинавського права; латиноамериканські правові системи; японська правова система; правові системи соціалістичних країн.

Питання для самоконтролю

1. Особливості скандинавського права, які наближають його до романо-германської правової сім'ї.
2. Датський та шведський напрями у розвитку скандинавського права.
3. У чому полягають відмінності латиноамериканських правових систем від романо-германської правової сім'ї.
4. Особливості японської правової системи, її дуалізм.
5. Охарактеризуйте правові системи соціалістичних країн.

Практичні завдання

1. Підготуйте реферат на тему: “Датський та шведський напрями у розвитку скандинавського права”.
2. Підготуйте доповідь на тему: “Дуалізм латиноамериканського права”.
3. Законспекуйте питання:
  - Особливості скандинавського права, що наближають його до романо-германської правової сім'ї.
  - Відмінності латиноамериканських правових систем від романо-германської правової сім'ї.
  - Кодифікація японського права XIX-XX століть.
  - Закон у системі джерел соціалістичного права.
4. Підготуватися до колоквиуму:
  1. Особливості скандинавського права.
  2. Система джерел скандинавського права.
  3. Датський та шведський напрями у розвитку скандинавського права.

4. Латиноамериканські правові системи: загальна характеристика.
5. Джерела права в латиноамериканських правових системах.
6. Дуалізм латиноамериканського права.
7. Особливості японської правової системи, її дуалізм.
8. Джерела права в японській правовій системі.
9. Кодифікація японського права XIX-XX століть.
10. Правові системи соціалістичних країн: загальна характеристика.
11. Основні джерела соціалістичного права.
12. Закон у системі джерел соціалістичного права.

Література [8; 22; 48; 63; 64; 71; 101]

Форма контролю: обговорення рефератів, колоквіум, перевірка конспектів.

Тема 8. Релігійні правові системи

Основні категорії та поняття: релігійні правові системи; іудейське право; принципи іудейського права; джерела іудейського права; індуське право; джерела індуського права; кодифікація індійського права; рецепція англійського права; канонічне право; джерела канонічного права.

Питання для самоконтролю

1. У чому проявляється багатофункціональний характер релігійних правових систем?
2. Які риси відрізняють іудейське право від інших релігійних правових систем?
3. Кодифікація індійського права під впливом англійського права.
4. Вплив канонічного права на становлення романо-германського та загального права.

Практичні завдання

1. Підготуйте реферат на тему: “Принципи іудейського права: поняття та види”.
2. Підготуйте доповідь на тему: “Загальна характеристика індуського права”.
3. Підготуйте реферат на тему: “Специфіка взаємодії релігійного індуського права із сучасним світським правом Індії”.

4. Напишіть есе на тему: “Вплив канонічного права на становлення романо-германського та загального права”.

5. Законспектувати питання:

- Багатофункціональний характер релігійних правових систем.
- Особливості взаємодії іудейського релігійного права із сучасним світським правом Ізраїлю.
- Кодифікація індійського права під впливом англійського права.
- Рецепція англійського права.

Література [8; 16; 21; 22; 27; 30; 38; 42; 43; 46; 48; 63; 64; 69; 71; 84; 85; 97; 98; 104; 108]

Форма контролю: перевірка конспектів, колоквиум.

Тема 9. Традиційні правові системи

Основні категорії та поняття: правова система Китаю; основні засади китайського права; конфуціанство; легізм; кодифікація китайського права; сучасне право Китаю; правові системи країн Африки; джерела права країн Африки.

Питання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте основні засади китайського права.
2. Основні джерела права у традиційних правових системах.
3. Вплив загальносвітових тенденцій правового розвитку на традиційні правові системи.

Практичні завдання

1. Підготуйте реферат на тему: “Правова система Китаю, її особливості”.
2. Підготуйте доповідь на тему: “Конфуціанство та легізм — основні засади китайського права”.
3. Підготуйте реферат на тему: “Правові системи країн Африки: загальні особливості”.
4. Підготуйте доповідь на тему: “Вплив європейського права на правові системи країн Африки”.
5. Законспектувати питання:
  - Сучасне право Китаю.
  - Кодифікація китайського права.

6. Підготуватися до контрольної роботи:

1. Релігійні правові системи: загальна характеристика.
2. Іудейське право: основні риси.
3. Принципи іудейського права: поняття та види.
4. Джерела іудейського права.
5. Особливості взаємодії іудейського релігійного права із сучасним світським правом Ізраїлю.
6. Загальна характеристика індуського права.
7. Джерела індуського права.
8. Специфіка взаємодії релігійного індуського права із сучасним світським правом Індії.
9. Рецепція англійського права правовою системою Індії.
10. Канонічне право, його джерела.
11. Вплив римського права на процес розвитку системи канонічного права.
12. Вплив канонічного права на становлення романо-германського та загального права.
13. Загальна характеристика правових систем традиційного типу.
14. Правова система Китаю, її особливості.
15. Основні засади китайського права.
16. Кодифікація китайського права XIX-XX століть.
17. Сучасне право Китаю.
18. Правові системи країн Африки: загальні особливості.
19. Основні джерела права у традиційних правових системах.
20. Вплив загальносвітових тенденцій правового розвитку на традиційні правові системи.

Література [18; 22; 73; 77; 81; 82]

Форма контролю: перевірка завдань для самостійної роботи, контрольна робота.

Тема 10. Типологічні особливості правової системи України

Основні категорії та поняття: постсоціалістичні правові системи; правова система сучасної України; зближення правової системи України з романо-германською правовою сім'єю.

Питання для самоконтролю

1. Роль судової практики в правовій системі України.
2. Правова доктрина у правовій системі України.

Практичні завдання

1. Підготуйте реферат на тему: “Перехідний характер правової системи сучасної України”.
2. Підготуйте доповідь на тему: “Процес зближення правової системи України з романо-германською правовою сім’єю”.
3. Законспектувати питання:
  - Основні риси постсоціалістичних правових систем.
4. Підготуватися до колоквіуму:
  1. Основні риси постсоціалістичних правових систем.
  2. Перехідний характер правової системи сучасної України.
  3. Конституція України, її юридичні властивості.
  4. Основні джерела права в Україні.
  5. Роль судової практики в правовій системі України.
  6. Правова доктрина у правовій системі України.
  7. Процес зближення правової системи України з романо-германською правовою сім’єю.

Література [18; 24; 107]

Форма контролю: перевірка конспектів, колоквіум.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Алебастрова И. А.* Основы американского конституционализма. — М., 2001.
2. *Алексеев С. С.* Право: азбука — теория — философия: опыт комплексного исследования. — М., 1999.
3. *Алексеев С. С.* Право на пороге нового тысячелетия: Некоторые тенденции мирового правового развития — надежда и драма современной эпохи. — М., 2000.
4. *Аннерс Э.* История европейского права. — М., 1994.
5. *Арден Ф.* Франция: государственная система. — М., 1994.

6. Берман Г. Дж. Западная традиция права: эпоха формирования. — М., 1994.
7. Бернхем В. Вступ до права та правової системи США. — К., 1999.
8. Бехруз Х. Введение в сравнительное правоведение. — Одесса, 2002.
9. Боботов С. В. Конституционная юстиция (сравнительный анализ). — М., 1994.
10. Боботов С. В., Жигачев И. Ю. Введение в правовую систему США. — М., 1997.
11. Богдановская И. Ю. Судейское право и его современная роль // Право и демократия: Межвуз. сб. науч. тр. — М., 1995.
12. Богдановская И. Ю. Закон в английском праве. — М., 1987.
13. Богдановская И. Ю. Судебный прецедент как категория общего права // Право и политика. — 2002. — № 7 (31). — С. 18–23.
14. Богдановская И. Ю. Правовые системы Канады, Австралии и Новой Зеландии: особенности развития // Право и политика. — 2002. — № 8 (31). — С. 21–25.
15. Бостан С. К., Тимченко С. М. Державне право зарубіжних країн. — К., 2005.
16. Вишневатский А. А. Каноническое право в Западной Европе. — М., 1994.
17. Гарнер Д. Великобритания. Центральное и местное управление — М., 1984.
18. Гелей С. Д., Рутар С. М. Політико-правові системи світу: Навч. посіб. — К., 2006.
19. Георгіца А. З. Конституційно-правові інститути зарубіжних країн. — Чернівці, 1994.

Додаткова

20. Георгіца А. З. Конституційне право зарубіжних країн. — Тернопіль, 2003.
21. Горохов С. Индуизм, общество, государство // Азия и Африка сегодня. — 1999. — № 12 (509). — С. 13–19.
22. Давид Р., Жоффре-Спиннози К. Основные правовые системы современности. — М., 1999.
23. Денисов В. Н. Системы права развивающихся стран. — К., 1978.
24. Дмитрієв А. І., Шепель А. О. Порівняльне правознавство: Навч. посіб. — К., 2003.

25. *Евдокимов В. Б.* Местные органы власти в зарубежных странах. — Екатеринбург, 1997.
26. *Жалинский А., Рерихт А.* Введение в немецкое право. — М., 2001.
27. *Жданов Н. В.* Исламская концепция и миропорядок. — М., 1991.
28. *Избирательные системы стран мира. Формирование парламентов, выборы президентов* / Под ред. П. И. Савицкого. — Екатеринбург, 1993.
29. *Избирательные системы стран мира. Формирование парламентов. Выборы президентов* / Отв. ред. П. И. Савицкий. — Екатеринбург, 1999.
30. *Ислам.* Краткий справочник. — М., 1983.
31. Испания. Конституция и законодательные акты. — М., 1982.
32. *История государства и права зарубежных стран* / Под общ. ред. Н. А. Крашенинниковой и О. А. Жидкова. — М., 1999.
33. *Каррі Девід П.* Конституція Сполучених Штатів Америки / Пер. з англ. О. М. Мокровольського. — К., 1993.
34. *Конституции государств Европейского Союза.* — М., 1999.
35. *Конституции зарубежных государств.* — М., 1996.
36. *Конституционное право зарубежных стран* / Под ред. М. В. Баглая, Ю. Н. Лейбо, Л. М. Энтина. — М., 2005.
37. *Конституционное (государственное) право зарубежных стран* / Под ред. Б. А. Страшуна. — М., 2005. — Т. 1–2.
38. *Крашенинникова Н. А.* Индусское право. История и современность. — М., 1982.
39. *Кросс Р.* Прецедент в английском праве. — М., 1985.
40. *Крутоголов М. А.* Парламент Франции. — М., 1988.
41. *Крутоголов М. А.* Президент Французской Республики. Правовое положение. — М., 1980.
42. *Кудрявцев М. К.* Кастовая система в Индии. — М., 1992.
43. *Кузнецов В.* Религия в обществе и государстве // Азия и Африка сегодня. — 2001. — № 6. — С. 13–20.
44. *Лафитский В. И.* Основы конституционного строя США. — М., 1998.
45. *Лісничий В. В.* Політичні та адміністративні системи зарубіжних країн. — К., 2004.
46. *Лубський В. І., Борис В. Д.* Мусульманське право. — К., 1997.

47. *Лузин В.* Место и роль конституционного соглашения в системе источников права Англии // Правоведение. — 1999. — № 2. — С. 103–106.
48. *Марченко М. Н.* Курс сравнительного правоведения. — М., 2002.
49. *Марченко М. Н.* Вторичные источники романо-германского права // Вестн. МГУ. — Сер. 11. Право. — 2000. — № 4. — С. 52–63.
50. *Марченко М. Н.* Закон в системе источников романо-германского права // Вестн. МГУ. — Сер. 11. Право. — 2000. — № 3. — С. 33–43.
51. *Марченко М. Н.* Источники романо-германского права: понятие, виды, классификация // Вестн. МГУ. — Сер. 11. Право. — 2000. — № 2. — С. 14–28.
52. *Марченко М. Н.* Отличительные особенности романо-германского права // Вестн. МГУ. — Сер. 11. Право. — 2000. — № 1. — С. 26–42.
53. *Медушевский А. Н.* Сравнительное конституционное право и политические институты: Курс лекций. — М., 2002.
54. *Мишин А. А.* Принцип разделения властей в конституционном механизме США. — М., 1984.
55. *Овсепян Ж. И.* Судебный конституционный контроль в зарубежных странах. — Ростов н/Д, 1992.
56. *Оборотов Ю. Н.* Традиции и новации в праве. — Одесса, 2001.
57. *Оборотов Ю. Н.* Общеправовое развитие и евроазиатская правовая семья // Философия права. — 2001. — № 1. — С. 71–74.
58. Общая теория государства и права: Академ. курс: В 2 т. / Под ред. М. Н. Марченко. — М., 1998.
59. *Онщенко Н. М.* Правовая система: проблемы теории. — К., 2002.
60. *Осакве К.* Сравнительное правоведение в схемах: Общая и особенная части: Учеб.-практ. пособие. — М., 2000.
61. *Осакве К.* Типология современного российского права на фоне правовой карты мира // Государство и право. — 2001. — № 4. — С. 12–22.
62. *Подольская Н. А.* Прецедент как источник права в романо-германской правовой семье // Вестн. МГУ. — Сер. 11. Право. — 1999. — № 6. — С. 80–88.
63. *Порівняльне правознавство: підручник / За ред. В. Д. Ткачен-*

ка. — К., 2003.

64. *Правовые системы стран мира: Энциклопедический справочник* / Отв. ред. А. Я. Сухарев. — М., 2001.
65. *Проблемы общей теории государства и права: Учеб. для вузов* / Под общ. ред. В. С. Нерсесянца. — М., 1999.
66. *Решетников Ф. М.* Правовые системы стран мира. — М., 1993.
67. *Романов А. К.* Правовая система Англии: Учебн. пособие. — М., 2000.
68. *Рулан Н.* Юридическая антропология / Пер. с франц., отв. ред. В. С. Нерсесянц. — М., 2000.
69. *Саидов А. Х.* Основы мусульманского права: Курс лекций. — Ташкент, 1995.
70. *Саидов А. Х.* Сравнительное правоведение (основные правовые системы современности): Учебник / Под ред. В. А. Туманова. — М., 2000.
71. *Савчин М. В.* Порівняльне правознавство. Загальна частина: Навч. посіб. — К., 2005.
72. *Сахаров Н. А.* Институт президентства в современном мире. — М., 1994.
73. *Синицына И. Е.* Обычай и обычное право в современной Африке. История изучения, кодексы обычного права. — М., 1978.
74. *Ситюков В. Н.* Правовые системы и правовые семьи // Теория государства и права: Курс лекций / Под ред. Н. И. Матузова, А. В. Малько. — М., 1999.
75. *Ситюков В. Н.* Российская правовая семья: Введение в общую теорию. — Саратов, 1994.
76. *Современные зарубежные конституции.* — М., 1991–1992.
77. *Современное право КНР.* — М., 1985.
78. *Соединенные Штаты Америки.* Конституция и законодательные акты. — М., 1993.
79. *Судебная практика как источник права.* — М., 2000.
80. Судебные системы западных государств. — М., 1991.
81. *Супатаев М. А.* Право в современной Африке (основные черты и тенденции развития) — М., 1989.
82. *Супатаев М. А.* Право в странах Восточной Африки. — М., 1984.
83. *Сурилов А. А.* Теория государства и права: Учеб. пособие. — К.:

- Одесса, 1989.
84. *Сюкияйнен Л. Р.* Мусульманское право. Вопросы теории и практики. — М., 1986.
  85. *Сюкияйнен Л. Р.* Шариат и мусульманско-правовая культура. — М., 1997.
  86. *Теория государства и права: Учебник / Под ред. В. М. Корельского и В. Д. Первалова.* — М., 1998.
  87. *Теория государства и права: Курс лекций / Под ред. Н. И. Матузова и А. В. Малько.* — М., 1997.
  88. *Тихомиров Ю. А.* Курс сравнительного правоведения. — М., 1996.
  89. *Тихомиров Ю. А.* Право: национальное, международное, сравнительное // Государство и право. — 1999. — № 8. — С. 5–12.
  90. *Урьяс Ю. П.* Механизм государственной власти ФРГ. — М., 1988.
  91. *Федеративная Республика Германия.* Конституция и законодательные акты. — М., 1991.
  92. *Фомичев А. В.* Основы конституционного права США. — СПб., 2005.
  93. *Французская Республика.* Конституция и законодательные акты. — М., 1989.
  94. *Фридман Л.* Введение в американское право. — М., 1993.
  95. *Харитонов Е. О.* Рецепция римского частного права. — Одесса, 1996.
  96. *Харитонова О. І., Харитонов Є. О.* Порівняльне право Європи: Основи порівняльного правознавства. Європейські традиції. — Х., 2002.
  97. *Хайдарова М. С.* Основные направления и школы мусульманского права // Мусульманское право. — М., 1984. — С. 38–48.
  98. *Хачим Ф. И.* Вопросы государства и права в идеологии исламского фундаментализма // Правоведение. — 2000. — № 1 (228). — С. 20–27.
  99. *Хессе К.* Основы конституционного права ФРГ. — М., 1981.
  100. *Цвайгерт К., Кетц Х.* Введение в сравнительное правоведение в сфере частного права. — М., 1998. — Т. 1: Основы.
  101. *Цунэо Инако* Современное право Японии. — М., 1981.
  102. *Чиркин В. Е.* Элементы сравнительного государственного права. — М., 1994.
  103. *Чиркин В. Е.* Государствоведение: Учебник. — М., 1999.

104. *Чиркин В. Е.* Мусульманская концепция права // Мусульманское право (структура и современные институты). — М., 1984. — С. 3–12.
105. *Шаповал В. М.* Конституційне право зарубіжних країн. — К., 2001.
106. *Шаповал В. М.* Конституційні системи зарубіжних країн. — К., 1992.
107. *Шаповал В. М.* Основний закон України у світовому конституційному вимірі // Право України. — 2002. — № 2. — С. 10–18.
108. *Элон М.* Еврейское право: Пер. с иврита / Под общ. ред. И. Ю. Козлихина. — СПб., 2002.
109. *Юдовская А. Я.* Эволюция права в государствах Европы и Америки. — СПб., М., 1996.
110. *Явич Л. С.* Сущность права. — Л., 1985.

МАУП

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Тематичний план дисципліни“Правові системи сучасності”	5
Теми самостійної роботи студентів.....	6
Список літератури.....	19

Відповідальний за випуск *А. Д. Везеренко*
Редактор *С. М. Толкачова*
Комп'ютерне верстання *Н. І. Нечипоренко*

Зам. № ВКЦ-3895

Підп. до друку 15.05.09. Формат 60x84/₁₆. Папір офсетний.
Друк ротатійний трафаретний.

Ум. друк. арк 1,15. Обл.-вид. арк. 1,35. Наклад 50 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

ДП «Видавничий дім «Персонал»
03039 Київ-39, просп. Червонозоряний, 119, літ. XX

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008 р.*